

Itzulera baten ixtoria

Anjel Lertxundi

Zabalik, 1989-01-27.

Ez da lehendabiziko aldia idazten dudala: ez dut uste Martin Ugalderi justizia haundirik egin zainik kreatzaile bezala. Agian azken urteotako bere argitalpen historiko-politikoek lurrundu egingo zioten euskaldungoari Ugalderen lehendabiziko eta funtsezko grina: literarioa. Aldecoaren ipuin liburuak eta Martin Ugalderenak fetxa beretsukoak dira ("La semilla vieja" 1955, "Un real de sueño sobre un andamio" 1957, "Las manos grandes de la niebla" 1964...) eta haren errealismoari magikotasunaren brisara eskaintzen dio Ugaldek, hitzei distira berezia eskainiz.

Baina Martin Ugaldek Venezuelen argitaratu zituen ipuin liburuok. Kapitalinoak, probintzianoak, exiliatuak... da arduraren zurubi klase bat. Ezker-eskuin bigarren bat. Espainol-abertzale hirugarrena. Eta hiru zurubiotan ahanzduaren ukalondoek baztertu nahi izan dute Martin Ugalde azkeneko maila dira. "Las brujas de Sorjin" ez zen lurralde hauetan gerra ondorenak aztertzen zituen nobela bat izan eta punto. Bere alde on (hango ahots aldaketan jokua beti iruditu izan zait maisu lana), eta txarrekin (ipuintan neutraltasun itxurak gordetzen zituen narratzaile baten isuri goxoak zeuden bezala, hemen manikeismoaren bustidurak nabarmentzen zitzaizkion).

Baina ez. Lehen probintziano eta gaur nazionalista, tarjeta gorria eta ahanzduaren sala dagokie batzuri, beraz.

Dena den, euskaldunok ere ez gara berarekin batere ongi portatu. Ipuingintzaz mintzatzerakoan ez da inongo tribunetan Martin Ugalderik esistitzen. Baina ba ote dago gure letretan, Atxagaz kanpo, "Iltzaileak", "Itsasoak ur-bazter luzea du" eta "Mantal urdina" bezalako bagaje duinik eskainiko lukeen asko...

Halere, eta denon zorionerako, saritu berria zaion eta ezagutzen ez dudana "Itzulera baten ixtoria" nobelarekin euskararekiko izan dituen zailtasunekin bakeak egin nahi izan omen ditu. Gaztelaniaz hobeto idazten zuela aitortzen zekien idazle honen euskal erronkak ez dira nolanhikoak izan. Garbi asko atondua zeukan etxetik, hautsez eta armiarma sareez betetakora pasa zela inoiz iruditu bazaio ere, Ugaldek astindu ditu hautsak, uxatu ditu armiarmaak.

Badaki etxera itzuli dela.